

18. Kafli

Rígsþula

Þetta er saga um vakningu mannkynsins úr dýraríkinu inn í frummanninn, steinaldarmanninn, þar sem þjálfun hans byrjaði, verkfæragerð og fullkomnun mannlegra verkfæra, löngu, löngu áður en mannkynið hafði öðlast hæfileikana sem skila okkur frá dýrunum í dag, þ.e. talsmál, afstæð hugsun, handverk, list og sköpun.

Rígur (1) er geisli Heimdallar "hvítasti Ás," áhrif sólarinnar. Táknrænt er hægt að jafna honum við Tý, guð upphafsins og við stjörnumerkið Hrutinn. Þulan er um hvernig guðkennd áhrif komu niður í mannkynið í þremur stigum fyrir óralöngu. Mannkynið var mállaust og án hugsunar og vegalaust, flaut áfram í hægagangi þróunarbrautarinnar án hvata eða löngunar til þroska, þegar samúðarfullur guð leit niður á það:

„Ár kváðu ganga
grænar brautir
öflgan ok aldinn
ás kunnigan,
ramman ok röskvan
Ríg stíganda. (1).

Hann ákvað að stíga niður til mannkynsins til að hjálpa manninum að vakna til síns heima, þ.e. ásmegin, guðskapara.

Fyrsta tilraun misheppnaðist, dyrnar að mannheimi, þess auma koti, voru lokaðar (2). Við aðra tilraun fann guð mann í betri húsakynnum þar sem dyrnar voru í hálfu gátt, (13) — að hluta móttækilegur 11. Við þriðju tilraun fann hann

mann í höll þar sem dyr voru opnar (23), það mannlega form var hæft til að móttaka guðleg áhrif í sjálfmeðvitundar huga.

Frá því varð maðurinn sjálfmeðvitaður og fær um að ákvarða örlög sín. Með huganum kom frjáls vilji og með frjálsum vali fylgdi ábyrgð og maðurinn varð ábyrgur fyrir hugsunum sínum og athöfnum, sem og siðferði og vitsmunum. Það er eftirtektarvert að afkomanda guðsins í þriðju dvölinni var gefin þekking rúnanna sem hann meðtók og tók sér nafnið Rígur. Þessi kynstofn gat af sér síðari mannkyn þar sem yngsti konungurinn var hæfileikaríkur; „*Klök nam fugla, kyrra elda, sefa of svefja, sorgir lægja,*

Óvænt niðurstaða er í lok þulunnar þar sem kráka varar konung við að veiða fugla, heldur fremur ætti hann að ríða hestum, draga sverð og fella óvini:

„*Hvat skaltu, Konr ungr,*

kyrra fugla?

Heldr mætti ér

hestum ríða,

[hjörvi bregða]

ok her fella.”

Þarna er vísað til þess að hann ætti í stað þess að eltast við dýrslega náttúru, - að taka upp sverð viljans (þekkingu) og berja á óvini mannglegrar framþróunar,— eigingirni og sjálfselsku. Aðvörunin er eins og fyrirboði og áhyggjur af því að kynstofninn víki af þeim háleita vegi sem honum er ætlaður. Rígsþula er oft talin lýsa stéttarmun sem var í öllum samfélögum og það má svo sem hafa verið, en við ættum að hafa í huga að launsagnir hafa að geyma margvíslega djúpa merkingu sem er jafnvel á mörkum þess að við skiljum í dag. Ef við lítum á þróun fyrst og fremst sem birtingu vitundar klædda í form og persónuleika sjáum við hina guðlegu samúð stíga niður í Ríg, þennan guðumlíka forföður

okkar sem kom og gaf okkur þá sérstöku mannlegu eiginleika er birtast smám saman sem reynsla okkar í lífi eftir líf og mun að lokum fullkomna mannkynið.

Rígsþula

Svá segja menn í fornum sögum, at einhverr af ásum, sá er Heimdallr hét, fór ferðar sinnar ok fram með sjóvarströndu nökkurri, kom at einum húsabæ ok nefndist Rígr. Eftir þeirri sögu er kvæði þetta:

1.		krása beztr.
Ár kváðu ganga	3.	
grænar brautir	Rígr kunni þeim	5.
öflgan ok aldinn	ráð at segja;	Rígr kunni þeim
ás kunnigan,	meir settisk hann	ráð at segja;
ramman ok röskvan	miðra fletja,	reis hann upp þaðan,
Ríg stíganda.	en á hlið hvára	réðsk at sofna;
	hjón salkynna.	meir lagðisk hann
2.		miðrar rekkju,
Gekk hann meir at þat	4.	en á hlið hvára
miðrar brautar;	Þá tók Edda	hjón salkynna.
kom hann at húsi,	ökkvinn hleif,	
hurð var á gætti;	þungan ok þykkvan,	6.
inn nam at ganga,	þrunginn sáðum;	Þar var hann at þat
eldr var á golfi;	bar hon meir at þat	þrjár nætr saman,
hjón sátu þar	miðra skutla,	gekk hann meir at þat
hár at arni,	soð var í bolla,	miðrar brautar;
Ái ok Edda,	setti á bjóð;	liðu meir at þat
aldinfalda.	var kalfr soðinn	mánuðr níu.

7.	<p>Þar kom at garði gengilbeina, aurr var á iljum, armr sólbrunninn, niðrbjúgt er nef, nefndisk Þír.</p>	<p>lögðu garða, akra töddu, unnu at svínum, geita gættu, grófu torf.</p>	
8.	<p>Hann nam at vaxa ok vel dafna; var þar á höndum hrokkit skinn, kropnir knúar, fingr digrir, fúlligt andlit, lotr hryggr, langir hælur.</p>	<p>11.</p> <p>Miðra fletja meir settisk hon; sat hjá henni sonr húss; ræddu ok rýndu, rekkju gerðu þræll ok Þír þrungin dægr.</p>	<p>13.</p> <p>Dætr váru þær Drumba ok Kumba, Ökkvinkalfa ok Arinnefja, Ysja ok Ambátt, Eikintjasna, Tötrughypja ok Trönubeina. Þaðan eru komnar þræla ættir.</p>
9.	<p>Nam han meir at þat magns of kosta, bast at binda, byrðar gerva; bar hann heim at þat hrís gerstan dag.</p>	<p>12.</p> <p>Börn ólu þau, - bjuggu ok unðu, - hygg ek at héti Hreimr ok Fjósdir, Klúrr ok Kleggi, Kefsir, Fúlur, Drumbr, Digraldi, Dröttr ok Hösvir.</p>	<p>14.</p> <p>Gekk Rígr at þat réttar brautir, kom hann at höllu, hurð var á skíði, inn nam at ganga, eldr var á golfi, hjón sátu þar, heldu á sýslu.</p>
10.	<p>Lútr ok Leggjaldi;</p>		

15. Maðr teglði þar
meið til rifjar;
var skegg skapat,
skör var fyrir enni,
skyrta þröngva,
skokkr var á golfi.
16. Sat þar kona,
sveigði rokk,
breiddi faðm,
bjó til váðar;
sveigr var á höfði,
smokkr var á bringu,
dúkr var á halsi,
dvergar á öxlum.
Afi ok Amma
áttu hús.
17. Rígr kunni þeim
ráð at segja;
[meir settisk hann
miðra fletja,
en á hlið hvára
18. [Þá tók Amma]

var kalfr soðinn
krása beztr.
19. [Rígr kunni þeim
ráð at segja]
reis frá borði,
réð at sofna;
meir lagðisk hann
miðrar rekkju,
en á hlið hvára
hjón salkynna.
20. Þar var hann at þat
þrjár nætr saman;
liðu meir at þat
mánuðr níu.
21. Jóðól Amma
jósu vatni,
kölluðu Karl,
22. Hann nam at vaxa
ok vel dafna,
öxn nam at temja,
arðr at gerva,
hús at timbra
ok hlöður smíða,
karta at gerva
ok keyra plóg.
23. Heim óku þá
hanginluklu,
geitakyrtlu,
giftu Karli;
Snör heitir sú,
settisk und rifti;
bjuggu hjón,
bauga deildu,
breiddu blæjur
ok bú gerðu.
24. kona sveip rifti,
rauðan ok rjóðan,
riðuðu augu.

Börn ólu þau,
- bjuggu ok unðu, -
hét Halr ok Drengr,
Hölðr, Þegn ok Smiðr,
Breiðr, Bóndi,
Bundinskeggi,
Búi ok Boddi,
Brattskeggr ok Seggr.

25.
Enn hétu svá
öðrum nöfnum,
Snót, Brúðr, Svanni,
Svarri, Sprakki,
Fljóð, Sprund ok Víf,
Feima, Ristill.
Þaðan eru komnar
karla ættir.

26.
Gekk Rígr þaðan
réttar brautir;
kom hann at sal,
suðr horfðu dyrr,
var hurð hnigin,
hringr var í gætti.

27.
Gekk hann inn at þat,
golf var stráat;
sátu hjón,
sáusk í augu,
Faðir ok Móðir,
fingrum at leika.

28.
Sat húsgumi
ok sneri streng,
alm of bendi,
örvar skefti;
en húskona
hugði at örmum,
strauk of rifti,
sterti ermar.

29.
Keisti fald,
kinga var á bringu,
síðar slæður,
serk bláfáan;
brún bjartari,
brjóst ljósara,
hals hvítari
hreinni mjöllu.

30.
Rígr kunni þeim
ráð at segja;
meir settisk hann
miðra fletja,
en á hlið hvára
hjón salkynna.

31.
Þá tók Móðir
merkðan dúk,
hvítan af hörvi,
hulði bjóð,
hon tók at þat
hleifa þunna,
hvíta af hveiti,
ok hulði dúk.

32.
Framm setti hon
fulla skutla,
silfri varða, á bjóð,
fáin fleski
ok fugla steikða,
vín var í könnu,
varðir kálkar;

drukku ok dæmðu,
dagr var á sinnum.

33.

Rígr kunni þeim
ráð at segja;
reis hann at þat,
rekkju gerði.
Þar var hann at þat
þrjár nætr saman;
gekk hann meir at þat
miðrar brautar;
liðu meir at þat
mánuðr níu.

34.

Svein ól Móðir,
silki vafði,
jósu vatni,
Jarl létu heita;
bleikt var hár,
bjartir vangar,
ötul váru augu
sem yrmlingi.

35.

Upp óx þar

Jarl á fletjum;
lind nam at skelfa,
leggja strengi,
alm at beygja,
örvar skefta,
flein at fleygja,
frökkur dýja,
hestum ríða,
hundum verpa,
sverðum bregða,
sund at fremja.

36.

Kom þar ór runni
Rígr gangandi,
Rígr gangandi,
rúnar kendi;
sitt gaf heiti,
son kveðsk eiga;
þann bað hann
eignask
óðalvöllu,
óðalvöllu,
aldnar byggðir.

37.

Reið hann meir þaðan

myrkvan við,
hélug fjöll,
unz at höllu kom;
skaft nam at dýja,
skelfði lind,
hesti hleypði
ok hjörvi brá;
víg nam at vekja,
völl nam at rjóða,
val nam at fella,
vá til landa.

38.

Réð hann einn at þat
átján búum,
auð nam skipta,
öllum veita
meiðmar ok mösma,
mara svangrifja,
hringum hreytti,
hjó sundr baug.

39.

Óku ærir
úrgar brautir,
kómu at höllu,
þar er Hersir bjó;

mey átti hann
mjófingraða,
hvíta ok horska,
hétu Erna.

40.

Báðu hennar
ok heim óku,
giftu Jarli,
gekk hon und líni;
saman bjuggu þau
ok sér unðu,
ættir jóku
ok aldrs nutu.

41.

Burr var inn ellsti,
en Barn annat,
Jóð ok Aðal,
Arfi, Mögr,
Niðr ok Niðjungr,
- námu leika, -
Sonr ok Sveinn,
- sund ok tafl, -
Kundr hét enn,
Konr var inn yngsti

42.

Upp óxu þar
Jarli bornir,
hesta tömðu,
hlífar bendu,
skeyti skófu,
skelfðu aska.

43.

En Konr ungr
kunni rúnar,
ævinrúnar
ok aldrúnar;
meir kunni hann
mönnum bjarga,
eggjar deyfa,
ægi lægja.

44.

Klök nam fugla,
kyrra elda,
sefa of svefja,
sorgir lægja,
afl ok eljun
átta manna.

45.

Hann við Ríg jarl
rúnar deildi,
brögðum beitti
ok betr kunni;
þá öðlaðisk
ok þá eiga gat
Rígr at heita,
rúnar kunna.

46.

Reið Konr ungr
kjörr ok skóga,
kolfi fleygði,
kyrrði fugla.

47.

Þá kvað þat kráka,
sat kvisti ein:
„Hvat skaltu, Konr
ungr,
kyrra fugla?
Heldr mætti ér
hestum ríða,
[hjörvi bregða]
ok her fella.

48.

Á Danr ok Danpr
dýrar hallir,
æðra óðal
en ér hafið;
þeir kunnu vel
kjóli at ríða,
egg at kenna,
undir rjúfa.“

49.

Brún bjartari,
brjóst ljósara,
hals hvítari
hreinni mjöllu.

50.

Bjuggu hjón,
bauga deildu.